

Forfatter: Oehlenschläger, Adam

Titel: Poetiske Skrifter III

Citation: Oehlenschläger, Adam: "Poetiske Skrifter III", i Oehlenschläger, Adam: *Poetiske Skrifter III*, udg. af H. TOPSØE-JENSEN , 1926-1930, s. VI. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-oeh103val-shoot-idm140634334005248/facsimile.pdf> (tilgået 30. marts 2023)

Anvendt udgave: Poetiske Skrifter III

Programmet *Kraft og Eenfold* er med størst Me-
sterskab omsat i digterisk Praksis i den første af
de tre Digtninger: *Thors Reise til Jothunheim*. Her
ses ogsaa tydeligt — gennem Værkets Udviklings-
historie — den trods alle Frontforandringer ubrudte
Sammenhæng i Oehlenschlägers Produktion. Det
lille Epos, et af Digterens originaleste og mest fuld-
endte Arbejder, synes skabt i en lykkelig Inspira-
tion, men er i Virkeligheden Frugten af flere Aars
System med et genstridigt Stof. Medens »Hakon
Jarl« blev digtet paa seks Uger, gik der over tre
Aar mellem de første Forsøg paa at sætte den nor-
diske Mytologi i Vers og Hjemsendelsen af »Thors
Reise«; ja, den oprindelige Plan blev først i sin
Helhed udført med Udgivelsen af »Nordens Guder«
1819.

I sin ungdommelige Besvarelse af Universitetets
Prisopgave »Var det gavnligt for Nordens skønne
Litteratur, om den gamle nordiske Mythologie blev
indført og almindelig antaget i Stedet for den græ-
ske?« (skrevet 1800) nævner han med Bifald den
af Suhm udkastede Plan om at behandle hele den
nordiske Mytologi i et stort episk Digt. Omkring
1803 er Arbejdet herpaa begyndt; et ypperligt episk
Versemaal »Hildebrandstrofen« fandt han i den ty-
ske »Heldenbuch« (en Samling fra det 15. Aarh. af
kendte folkelige episke Digte fra Middelalderens
Midte: »Ortnit«, »Wolfdietrich«, »Rosengarten«
o. s. v.). Og som en Prøve offentliggjordes 1803 i
Rahbeks »Charis« for 1804 »Første Sang af Edda«,
der lidt vidtløftigt og tørt skildrer Gudernes Boliger
og forskellige Embeder. Den skulde indlede et Epos
paa 24 Sange, men Planen blev hurtigt (og med
VI

Rette) opgivet. 1804 begyndte Oehlenschläger forfra, denne Gang med »det første Eventyr med Thor og begge Lokerne«, atter uden Held. Under Indfyldelse af Goethes »homeriske« Dyre-Epos »Reineke Fuchs«, som han oversatte i Halle i September 1805, tog han paany, da »Hakon Jarl« var færdig, fat paa »Thors Reise«. I et Brev til Christiane (af ²/₁₁ 1805) ser vi, at Planen nu er blevet begrænset til Toget til Utgard og Tilbagereisen, bl. a. ogsaa fordi Verse-maalet vilde falde for ensformigt ud, hvis det skulde gennemføres i »en stor Epopee« paa 24 Sange. »Hvad jeg i sin Tid mere vil behandle af Edda, skal skee paa andre Maader«. Heller ikke i Halle lykkedes det at faa Digtet færdigt, og det blev i den nærmest følgende Tid lagt tilside til Fordel for »Baldur hin Gode«. Men i Weimar blev Planen paany taget op, og i Dresden naaede han til Vejs Ende. Det var i August 1806.

I sin Fortale har Oehlenschläger aandfuldt og overbevisende gjort Rede for, hvorledes han selvstændigt har søgt at skabe et homerisk Epos, uden at benytte Homers ydre Form — som Voss og Goethe havde iklædt deres episke Digte (»Luise«, »Hermann und Dorothea«, »Reineke Fuchs«), og som han selv havde moret sig med at eftergøre i »Toget til Thorsing« (I, S. 154 ff.). Nu var han naact til den kunstnerisk saa betydningsfulde Forstaaelse af den ubrydelige Sammenhæng imellem Stof og Form, som man savner i Folkevisegengivelserne i »Digte, 1803«. Han vidste, at »Diamanten skulde slibes i sit eget Støv«.

Den dristige og geniale Sikkerhed, hvormed Op-gaven er løst, bragte visse konservative Elementer i

Samtiden (som Abrahamson) til at stejle. Den nye Maade at behandle nordisk Mytologi paa (hvorved Oehlenschläger, som Ørsted senere har udtrykt det, »har kaldet Valhal frem af Tidens Mørke«) kan bedst oplyses, naar man ved Siden af »Thors Reise« lægger to Digte af Baggesen: det graciøse, frivolt-parodierende »Poesiens Oprindelse« i Wielands Stil og det tomt-buldrende Hexameter-Fragment om Odin. Thi Oehlenschlägers lykkelige Hemmelighed er den, at han fuldstændigt har kunnet leve sig ind i det gamle Stof, har kunnet træffe Stilens »Blanding af Alvor og Godtroenhed« og derved opnaa en »antik-barbarisk« Virkning. Det er et ægte Epos, et af de meget faa, det 19. Aarh. kan opvise. Og det kunde kun skabes af et Geni, der forenede frisk Umiddelbarhed med forfaren Kunst.

Versemaalet, hvis rige Variationsevne Digteren tilgavns har udnyttet, giver paa Forhaand Digtet dets Duft af Middelalder. Sprog og Stil uddyber dette Indtryk. Til de tidligere nævnte Sprogkilder (II, S. VIII) kommer Resens Eddaoversættelse, og den heldigt gennemførte gammeldags Sprogtoner bygger paa Valget af kraftfulde sjældne Glosor og gamle Bøjningsformer af tung Vokalvirkning. Med berettiget Stolthed peger Digteren paa dette Sprog, der »smager af Kilden og af Kiernen«. Stilen er skabt af en fortrolig Kender af et Folkeepos' Virkemidler: den omstændelige, bevidst kluntede Fortællemaade, de staaende Gentagelser, der undertiden udstrækkes til at omfatte hele Strofer, de formelagtige Folkevisevendinger (»med stor Ære«, »siger jeg for sand«, »jeg vil det ei fordølge«), der tjener som Fyldekalk, og de faste Tillægsord, der VIII

simplificerer Personskildringen og letter Læseren en hurtig Orientering. Thor er bestandig »den Gud for Helte«, »den understærke Mand« (selv hvor Kræfterne tilsyneladende slaar mindre godt til); UtgardedesLøke »den lede Trold« eller »den onde Thusse« (ogsaa i neutral og forholdsvis venskabelig Tiltale!). Endelig er Kompositionen fuldtud Eposets. Alle rede Emnet — en Rejse, farefuld og eventyrlig — leder Tanken hen paa Oldtidens store episke Digte («Odysseens», »Ænciden«), og Oehlenschläger løfter sit Værk op i en højere Sfære ved i dets Midte — uden Hjemmel derfor i Eddaen, men ganske i Overensstemmelse med Homer og Vergil — at lade sin Helt besøge Dødsriget. Fortællingen skrider frem i et jævnt sindigt Tempo med Interessen ligelig delt mellem alle Oplevelserne, der i det Hele nøje svarer til Snorres Fremstilling i Eddaens 38—41 Fortælling. Indtil omsider den smukke idylliske Afslutning, Digterens egen Tilføjelse, ligesom indrammer Eventyret ved at vende tilbage til Rejsens Udgangspunkt. Efter de gamle episke Digtes Skik har Oehlenschläger endvidere krydret Handlingen ved at indlægge en Række mytologiske Episoder. Afsnit som Thors og UtgardedesLokes Ordkamp om Verdens Skabelse tjener til at give Digtet dybere Perspektiv. Men Episoderne kan ogsaa indgaa som et organisk Led i Kompositionen. Med stor dramatisk Virkning lader Digteren Løke fortælle de tre Myter til Thors Forherligelse (de to er hans egen Opfindelse), som ledsager Gudens tre Styrkeprøver. Den ondskafulde Modsætning mellem den skydende Maade, Løke udbasunerer »Bedrifterne« paa, og deres lidet heltemæssige og smigrende Karakter be-

IX

drager til at sætte Thors Uheld hos Jetten i endnu ugunstigere Lys — indtil hans Taalmodighed omsider brister, og han forbitret lukker Munden paa sin skadefro Følgesvend.

Ved Smaaændringer brydes Ensformigheden, og der skabes en rigere psykologisk Motivering. Bag Utgarde-Lokes omstændelige Beretning om Kogleriernes virkelige Væsen mærkes stadig hans stigende Angst og Thors bestandig mere truende Mine. Og af en enkelt Scene har Digteren ved en mærkelig Forandring i Fortælletonen skabt et uforglemmeligt, gripende Optrin: Thor, der tvinges i Knæ af den gamle Kvinde. Her bryder Alvoren pludselig ind i Digtets groteske Verden; det er Straffen for Thors Selvraadighed; Nederlaget, der gør Ende paa hans Heltelykke: Forgængelighedens isnende Møde med den blodrige, sunde Livskraft.

Personskildringen grupperer en Række staaende Typer udenom en levende og mægtig Midterskikkelse: Thor. Om ham samler alt Lyset sig; ved sin gennemførte heroiske Opfattelse af Guden forvandler Oehlenschläger Snorres respektløse Skildring til et Heltedigt. I Eddaen er Thor i enhver Henseende Utgarde-Loke afgjort underlegen. Oehlenschlägers karakteristiske Afvigelser tjener alle til at lade hans Helt træde klarere og større frem.

Baggrunden for Thors virkelige Storhed er Skildringen af Jettens hemmelige Angst. Trods de Prøver paa godt Humør, som vi ogsaa møder hos Asernes Fjende midt under Løjerne, skælver han af underkuet Frygt. Hans Fejhed midt i alt Kogleriet danner en mægtig Folie for Thors aabne Mod. Dernæst gøres Thors Bedrifter drabeligere, Virkningen

X

af hans Kræfter føles stærkere, og han skaanes for Situationer, der ikke godt kan forenes med hans Værdighed. I Edda maa han krybe gennem Tremmerne paa Gitteret ind i Utgard; hos Oehlenschläger støder han djærvt Porten op med sit Spyd. Da han slaar Skrymner tredje Gang, føles det i Edda, som om »noget Mos udaf Grenene faldt ned i Hovedet paa mig«, medens det nu fornemmes som Faldet af en Gren. Og det er kun hos Oehlenschläger, at han løfter Midgardsormen med saa vældig Kraft, at Uhyret sættes op gennem Hallens Tag. Og endelig er Thors Skikkelse, trods den enkle, episke Psykologi, der er Digtets egen, karakteriseret med en ganske anden Fylde og Rigdom, end Snorre indlader sig paa. Digteren har i ham fundet en Helt, som han forstaar tilbunds, en beslægtet Natur. Derfor kan han samtidig beundre ham oprigtigt for hans rænkelse Storhed og alligevel have et Smil tilovers for hans mandige Naivitet.

Thor bliver et let Bytte for Jættens Snedighed. Han er for aaben og for naiv; han stoler for stædigt paa sig selv og fortryder forsint sin Overilelse. Men han bevarer gennem alle Omskiftelser sit Hovede højt løftet og sin Værdighed uplettet. Hans urokkelige Mod lader sig ikke skræmme af Utgardedes mærkelige Kunster. Det hedder med Rette Gang paa Gang om ham, at han er *dristig* og *tryg*. Og det sammensatte i hans Væsen gør ham saa lovende for os; han forener rask, myndig Stolthed, der paa sine Højder viser hans guddommelige Vælde, med rent menneskelige, elskværdigt opfattede Karaktertræk: ubændig Hidsighed, der dog gemmer megen godlidende Venlighed, mut Fortrydelighed.

XI

Han er ærlig baade i Følelsen af sin Kraft og i den bitre Bekendelse af sit Nederlag. Denne uhøjtidelige Opfattelse af Storheden er velgørende dansk. Thor er et ægte Udtryk for Oehlenschlägers egen kongelige Stolthed og elskeligt naive Umiddelbarhed.

I Edda er Thor en komisk Figur. Hos Oehlenschläger ligger det komiske i Situationerne, han kommer i — og Tonen er lystig med de kolossale og drabelige Løjer, det gigantiske og det groteske, der er over alle Eventyrene. Men Thor er upaavirket heraf. Han fremkalder højst et Smil, men han vækker aldrig Latter; man glemmer aldrig, at han er »den Gud for Helte«. Af Oehlenschlägers egne, noget kunstige Udlægninger af sit Epos' Idé (se S. 8) kan uden Betænkkelighed Modsætningen mellem »skiult Værd og giøglende Pral« godkendes. Grundfølelsen i dette heroiske Digt er den sympatiske *Humor*, der forener hjærtelig Beundring for det mandigt store med det forstaaende Smil over de alt for menneskelige smaa Svagheder.

»*Baldur hin Gode*« er det yngste af de »Nordiske Digte«. Ideen til dette mytologiske Sørgespil er vistnok opstaaet under Genoptagelsen af Arbejdet paa »Thors Reise« i Halle, idet de Afsnit af Resens Eddaoversættelse, som Digteren har benyttet, følger umiddelbart efter Fortællingen om Thors Bedrifter. Som det var Tilfældet med det lille Epos, saaledes ser vi ogsaa her Oehlenschläger indlade sig i bevidst Kappelstrid med den samtidige store tyske Litteratur.

XII